

برنام‌ها

تحولات سیاسی جمهوری ارمنستان

(۱۹۸۸-۲۰۱۳ میلادی)

ولی کوزه‌گر کمالی

سرشناسه	: کوزه‌گر کالجی، ولی، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: تحولات سیاسی جمهوری ارمنستان: (۱۹۸۸ - ۲۰۱۳ میلادی) / ولی کوزه‌گر کالجی
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
مشخصات نشر	: تهران: اشیان، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۴۱۶ ص: مصور، جدول.
شابک	: 978-600-7293-04-1
اددانش	: کتابنامه: ص، [۲۸۹] - ۴۰۷.
یادداشت	: تعایم.
موضوع	: ارمنستان — سیاست و حکومت — ۱۹۸۸ — ۲۰۱۳ م.
رده‌بندی دیوئی	: ۳۲۰/۹۵۶۶۲
رده‌بندی ک	: ۱۳۹۳ ۲۵۹/۱۷۵/۳DS
شماره کتابس	: ۳۴۶۸۴۴۹

انتشارات اشیان

ولی کوزه‌گر کالجی

تحولات سیاسی جمهوری ارمنستان (۱۹۸۸ - ۲۰۱۳ میلادی)

طراحی جلد: واحد گرافیک روزنامه آلیک

چاپ اول: ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

مرکز فروش: خیابان انقلاب، خیابان اردیبهشت، خیابان شهدای ژاندارمری،

بن‌بست مرکزی، پلاک ۱، تلفن: ۶۶۹۶۵۳۷۷ - ۶۶۹۷۲۷۹۲

ashian2002@yahoo.com

ISBN: 978-600-7293-04-1

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۹۳-۰۴-۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	مقدمه
۲۱	تحولات سیاسی جامعه ارمنستان در تاریخ
۲۷	فصل اول: از کمونیسم تا ناسیونالیسم؛ استقلال سیاسی ارمنستان
۲۸	رستاخیز ناسیونالیسم قومی در جهان اخیر؛ ناسیونالیسم ارمنی
۳۱	گلاسنوست و یرسترویکا؛ تضعیف حاکمیت شوروی
۳۳	آغاز مناقشه قره‌باغ: رویارویی ارمنستان و آذربایجان
۴۶	انتخابات شورای عالی ارمنستان (۲۰ می ۱۹۹۰)؛ نخستین انتخابات چند حزبی
۴۸	رفراندوم استقلال سیاسی ارمنستان (سپتامبر ۱۹۹۱)
۵۱	فصل دوم: نهادسازی و شکل‌گیری ساختار سیاسی جدید
۵۲	نخستین دوره انتخابات ریاست جمهوری (اکتبر ۱۹۹۱): انتخاب لسی تریاکوسیان
۵۴	چالش‌های استقرار نظام سیاسی
۵۵	تأثیرگذاری فرهنگ سیاسی و نخبگان دوران کمونیسم
۵۷	ناهنجاری‌های اجتماعی و بحران اقتصادی
۶۰	شهروندی مضاعف و چالش دولت ارمنستان یا جامعه دیاسپورای ارمنی
۶۲	رویارویی تریپتروسیان با احزاب مخالف: ممنوعیت فعالیت حزب داشناکونیون
۷۰	چالش شکل‌گیری ساختار سیاسی جدید: نظام ریاستی یا پارلمانی؟
۷۴	رفراندوم اصلاح قانون اساسی (جولای ۱۹۹۵): شکل‌گیری ساختار جدید سیاسی
۷۵	ارکان اصلی حکومت: وظایف و ویژگی‌ها
۷۶	الف: ریاست جمهوری (هائزادوتیان ناخاگانه)
۷۷	ب: قوه مجریه / نخست‌وزیری (گوردزادیر ایشخانیون / وارجابد)

۷۸	ج: قوه مقننه / مجلس ملی (اورنسدیر ایشخانوتیون / آزگالین ژوقوو)
۸۰	د: قوه قضائیه (داداگان اوز)
۸۰	ه: خودمختاری (ایکتناواروتیون)
۸۵	نخستین دوره انتخابات مجلس ملی (جولای ۱۹۹۵): پیروزی جنبش ملی آرامنه
۸۸	سیاست خارجی تریطروسیان: شکل گیری سیاست خارجی نوین ارمنستان
۱۰۳	فصل سوم: تحولات قره باغ
۱۰۴	الف: تحولات قره باغ در سال ۱۹۹۱ میلادی
۱۰۶	ب: تحولات قره باغ در سال ۱۹۹۲ میلادی
۱۱۲	ج: تحولات قره باغ در سال ۱۹۹۳ میلادی
۱۱۷	د: تحولات قره باغ در سال ۱۹۹۴ میلادی: انعقاد قرارداد آتش بس
۱۱۹	ه: تحولات قره باغ پس از اعلام آتش بس: تداوم وضعیت نه جنگ، نه صلح
۱۲۳	فصل چهارم: بحران و ثباتی سیاسی
۱۲۴	دومین دوره انتخابات ریاست جمهوری (سپتامبر ۱۹۹۶): پیروزی مجدد تریطروسیان
۱۲۹	یحزان سیاسی سال ۱۳۷۸: انعقاد آتش بس، رئیس جمهور و رئیس پارلمان
۱۳۹	سومین دوره انتخابات (قوه، اعاده بناس جمهوری (مارس ۱۹۹۸) انتخاب روبرت کوچاریان
۱۴۵	دومین دوره انتخابات مجلس ملی (مهر ۱۹۹۹): پیروزی گرایش های چپ و سوسیالیستی
۱۵۰	تراژدی ۲۷ اکتبر ۱۹۹۹: ورود افراد مسلح به ایالت؛ قتل نخست وزیر و رئیس پارلمان
۱۵۳	الف: دلایل و انگیزه های احتمالی (اثبات نشده)
۱۵۳	۱. اقدامی تروریستی یا انگیزه های فردی
۱۵۳	۲. واکنش به روند مذاکرات صلح قره باغ (طرح کشاکش و طرح گوبل)
۱۵۵	۳. نقش گروه های فشار و مافیای اقتصادی
۱۵۶	۴. تسویه حساب سیاسی میان جناح های داخلی ارمنستان
۱۵۷	۵. اتهام دخالت احتمالی احزاب مخالف
۱۵۸	۶. نقش عوامل خارجی (سرویس های امنیتی روسیه با جهان غرب)
۱۶۰	ب: پیامدهای داخلی و خارجی
۱۶۵	فصل پنجم: دوران تثبیت و ثبات سیاسی
۱۶۶	چهارمین دوره انتخابات ریاست جمهوری (مارس ۲۰۰۳): پیروزی مجدد کوچاریان
۱۷۱	سومین دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان (می ۲۰۰۷): تثبیت جایگاه حزب جمهوری خواه
۱۷۵	ارمنستان و انقلاب های رنگی: ناکامی انقلاب ابریشمی
۱۸۳	رقرائدوم اصلاح قانون اساسی ارمنستان (نوامبر ۲۰۰۵)
۱۸۷	تصویب سند استراتژی امنیت ملی ارمنستان (ژانویه ۲۰۰۷)

بخش اول: ارزش‌های بنیادین امنیت ملی جمهوری ارمنستان	۱۸۸
بخش دوم: استراتژی امنیت داخلی	۱۸۹
بخش سوم: جمهوری ناگورنو-قره‌باغ	۱۸۹
بخش چهارم: استراتژی امنیت بیرونی (خارجی)	۱۹۰
الف: لایه بین‌المللی	۱۹۰
ب: لایه منطقه‌ای	۱۹۰
ج: لایه یاسپورای ارمنی	۱۹۴
پارامتر دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان (می ۲۰۰۷): تثبیت جایگاه حزب جمهوری‌خواه	۱۹۴
سیاست خارجی ارمنستان در دوران کوچاریان: سیاست تکمیل متقابل (سیاست تنمیم)	۲۰۰
سیاست خارجی ارمنستان در دوران سارگسیان: اهداف و ویژگی‌ها	۲۰۱
الگوی مصرف ارمنستان در قفقاز جنوبی: ۲+۳+۳	۲۰۲
روابط ارمنستان و آذربایجان: روند بدون تغییر مناقشه قره‌باغ	۲۰۴
به قدرت رسیدن حزب عدالت و رفاه: بهبود نسبی روابط ترکیه و ارمنستان	۲۱۳
حادثه ۱۱ سپتامبر: تأثیر دوجانبه روابط ارمنستان با روسیه و جهان غرب	۲۲۸
فصل ششم: بازگشت بحران و بی‌ثباتی سیاسی	۲۴۵
پنجمین دوره انتخابات ریاست جمهوری (آوریل ۲۰۰۸): انتخاب سرژ سارگسیان	۲۴۶
بحران سیاسی سال ۲۰۰۸: تشکیل کنگره ملی و رهبری تریطروسیان	۲۵۵
فصل هفتم: بازگشت ثبات نسبی سیاسی	۲۷۱
پنجمین دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان: تثبیت مجدد جایگاه حزب جمهوری‌خواه	۲۷۲
ششمین دوره انتخابات ریاست جمهوری (فوریه ۲۰۱۳): پیروزی مجدد سارگسیان	۲۸۱
سیاست خارجی سرژ سارگسیان: تناسب‌های جدید منطقه‌ای	۲۹۳
رویکرد سیاست خارجی سارگسیان: از تکمیل متقابل تا تناسب‌های جدید منطقه‌ای	۲۹۳
مناقشه قره‌باغ: افزایش تنش و تقویت جایگاه روسیه در روند مذاکرات صلح	۲۹۴
عادی‌سازی مناسبات ارمنستان و ترکیه (جولای ۲۰۰۸): از رویا تا واقعیت؟	۳۰۵
«دیپلماسی فوتبال»: یروکتل عادی سازی روابط ترکیه و ارمنستان	۳۰۶
دلایل و اهداف عادی‌سازی مناسبات	۳۰۷
الف: دلایل و اهداف ترکیه	۳۰۸
۱. ضرورت تنش‌زدایی در محیط امنیتی	۳۰۸
۲. تأمین امنیت اقتصاد انرژی	۳۰۹
۳. کاهش فشارهای بین‌المللی: پاسخ به انتظارات اتحادیه اروپا و آمریکا	۳۰۹
۴. اهداف و منافع ژئوپلیتیکی	۳۱۱

۳۱۱	ب: دلایل و اهداف ارمنستان
۳۱۱	۱. غلبه بر چالش‌های ژئوپلیتیکی - امنیتی
۳۱۲	۲. نیازها و ضرورت‌های اقتصادی و تجاری
۳۱۳	۳. فشارها و انتظارات اروپا و آمریکا
۳۱۳	۴. کاهش میزان حمایت ترکیه از آذربایجان
۳۱۴	دلایل اجرایی نشدن پروتکل عادی سازی مناسبات ارمنستان و ترکیه
۳۱۴	الف: مخالفت جریانات ملی‌گرا و محافظه‌کار ارمنستان
۳۱۸	ب: مخالفت جامعه دیاسپورای ارمنی
۳۲۱	ج: مخالفت احزاب لائیک و ملی‌گرای ترکیه
۳۲۳	د: نگرانی‌های روسیه و روابط با آذربایجان
۳۲۷	ه: برآورد از نزدیکی آذربایجان به روسیه
۳۲۸	پیامدهای سیاسی مناسبات ترکیه و ارمنستان
۳۲۸	الف: تغییر مواضع منطقه‌ای
۳۲۹	ب: تحول در ترکیه و دیپلمات‌های امنیتی
۳۳۰	ج: تغییر موازنه قدرت در بحر خزر
۳۳۱	د: پیامدهای اقتصادی
۳۳۲	ارمنستان و بحران اوت ۲۰۰۸ میلادی (جنگ ارمنستان و گرجستان)
۳۳۳	الف: پیامدهای اقتصادی: تشدید مشکلات تجاری ارمنستان
۳۳۵	ب: پیامدهای سیاسی و امنیتی: تقویت پیوندهای ارمنستان با روسیه و ایران
۳۳۸	ارمنستان و آمریکا: رویکرد یر فراز و نشیب باراک اوباما
۳۴۳	مناسبات ارمنستان و ایران: از پیوندهای تاریخی تا الزامات معاصر
۳۵۱	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۳۵۱	ارزیابی شاخص‌های توسعه سیاسی در ارمنستان

بخش ضمیمه

۳۶۱	ضمیمه یک: متن پروتکل عادی‌سازی مناسبات ترکیه و ارمنستان
۳۶۷	ضمیمه دوم: آلبوم تصاویر: تحولات سیاسی ارمنستان (۱۹۸۸-۲۰۱۳)
۳۸۹	منابع و مآخذ
۴۰۹	فهرست اعلام

فهرست جدول‌ها و نمودارها

شماره	عنوان
۴۷	جدول شماره ۱: نتایج نهایی انتخابات شورای عالی ارمنستان (۲۰ می ۱۹۹۰).....
۵۰	جدول شماره ۲: نتایج رفرااندوم استقلال جمهوری ارمنستان (۲۱ سپتامبر ۱۹۹۱).....
۵۴	جدول شماره ۳: نتایج نخستین دوره انتخابات ریاست جمهوری ارمنستان (۱۶ اکتبر ۱۹۹۱).....
۶۰	جدول شماره ۴: شاخص‌های اقتصادی ارمنستان (۱۹۹۲-۱۹۹۱).....
۶۷	جدول شماره ۵: مهم‌ترین قتل‌های سیاسی در نیمه اول دهه ۱۹۹۰ میلادی.....
۷۵	جدول شماره ۶: نتایج رفرااندوم قانون اساسی ارمنستان (۲۷ جولای ۱۹۹۵).....
۸۷	جدول شماره ۷: نتایج نخستین دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان (۲۷ جولای ۱۹۹۵).....
۱۰۶	جدول شماره ۸: نتایج رفرااندوم استقلال منطقه قره‌باغ (۱۰ سپتامبر ۱۹۹۱).....
۱۲۷	جدول شماره ۹: نتایج دومین دوره انتخابات ریاست جمهوری ارمنستان (۱۱ سپتامبر ۱۹۹۶).....
۱۳۱	جدول شماره ۱۰: شاخص‌های اقتصادی ارمنستان در دوران نریتروسیان (۱۹۹۸-۱۹۹۱).....
۱۴۳	جدول شماره ۱۱: نتایج دور اول انتخابات فوق‌العاده ریاست جمهوری (۱۶ مارس ۱۹۹۸).....
۱۴۴	جدول شماره ۱۲: نتایج دور دوم انتخابات فوق‌العاده ریاست جمهوری (۳۰ مارس ۱۹۹۸).....
۱۴۷	جدول شماره ۱۳: نتایج دومین دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان (۳۰ می ۱۹۹۹).....
۱۶۸	جدول شماره ۱۴: نتایج دور اول، چهارمین دوره انتخابات ریاست جمهوری (۱۹ فوریه ۲۰۰۳).....
۱۷۰	جدول شماره ۱۵: نتایج دور دوم، چهارمین دوره انتخابات ریاست جمهوری (۵ مارس ۲۰۰۳).....
۱۷۴	جدول شماره ۱۶: نتایج سومین دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان (۲۵ می ۲۰۰۳).....
۱۸۴	جدول شماره ۱۷: نتایج رفرااندوم اصلاحات قانون اساسی ارمنستان (۲۵ می ۲۰۰۳).....
۱۸۶	جدول شماره ۱۸: نتایج رفرااندوم اصلاحات قانون اساسی ارمنستان (۲۷ نوامبر ۲۰۰۵).....
۱۹۹	جدول شماره ۱۹: نتایج چهارمین دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان (۱۲ می ۲۰۰۷).....

جدول شماره ۲۰: نتایج دومین دوره انتخابات ریاست جمهوری قره‌باغ (۱۱ اوت ۲۰۰۲).....	۲۰۶
جدول شماره ۲۱: نتایج چهارمین دوره انتخابات مجلس ملی قره‌باغ (۱۹ ژوئن ۲۰۰۵).....	۲۰۹
جدول شماره ۲۲: نتایج دومین فرآیند استقلال جمهوری قره‌باغ (۱۰ دسامبر ۲۰۰۶).....	۲۱۰
جدول شماره ۲۳: نتایج سومین دوره انتخابات ریاست جمهوری قره‌باغ (۱۹ جولای ۲۰۰۷).....	۲۱۱
جدول شماره ۲۴: نتایج پنجمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ارمنستان (۱۹ فوریه ۲۰۰۸).....	۲۵۳
جدول شماره ۲۵: اسامی مقامات سیاسی، قضایی و نظامی مستعفی و یا برکنار شده	۲۶۴
جدول شماره ۲۶: نتایج نخستین دوره انتخابات شورای شهر ایروان (۳۱ می ۲۰۰۹).....	۲۶۷
جدول شماره ۲۷: نتایج پنجمین دوره انتخابات مجلس ملی ارمنستان (۶ می ۲۰۱۳).....	۲۷۷
جدول شماره ۲۸: نتایج ششمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ارمنستان (۱۸ فوریه ۲۰۱۳).....	۲۸۷
جدول شماره ۲۹: نتایج دومین دوره انتخابات شورای شهر ایروان (۵ می ۲۰۱۳).....	۲۹۱
جدول شماره ۳۰: نتایج چهارمین دوره انتخابات مجلس ملی قره‌باغ (۲۳ می ۲۰۱۰).....	۲۹۹
جدول شماره ۳۱: نتایج چهارمین دوره انتخابات ریاست جمهوری قره‌باغ (۱۹ جولای ۲۰۱۲).....	۳۰۳
جدول شماره ۳۲: روابط تاریخی و روابط ترکیه و ارمنستان بر موقعیت کشورهای منطقه.....	۳۳۲
جدول شماره ۳۳: مقایسه شاخص‌های دولت-ملت‌سازی در سه جمهوری قفقاز جنوبی.....	۳۵۳
جدول شماره ۳۴: شاخص‌های توسعه سیاسی و مدنی در ارمنستان (۱۹۹۹-۲۰۰۶).....	۳۵۸
جدول شماره ۳۵: شاخص‌های توسعه سیاسی و مدنی در ارمنستان (۲۰۰۷-۲۰۱۲).....	۳۵۹
جدول شماره ۳۶: جایگاه ارمنستان در شاخص‌های توسعه اجتماعی و رفاه لگانه سال ۲۰۱۲.....	۳۵۹
جدول شماره ۳۷: جایگاه ارمنستان در شاخص‌های حکمرانی در آسیای مرکزی و قفقاز	۳۶۰

فهرست منابع

نمودار شماره ۱: ساختار کلی سیاست و حکومت در ارمنستان.....	۸۲
نمودار شماره ۲: ساختار قوه مجریه در نظام سیاسی ارمنستان.....	۸۳
نمودار شماره ۳: ساختار نظام خودمختاری در نظام سیاسی ارمنستان.....	۸۴
نمودار شماره ۴: الگوی تحلیلی توماس اندرسون برای تحلیل ژئوپلیتیکی سیاست خارجی ارمنستان.....	۸۹
نمودار شماره ۵: کاربرد الگوی تحلیلی توماس اندرسون در سیاست خارجی ارمنستان.....	۹۰
نمودار شماره ۶: تلاقی موقعیت ترکیه با سیاست خارجی ارمنستان براساس الگوی اندرسون.....	۹۱
نمودار شماره ۷: تلاقی موقعیت ایران با سیاست خارجی ارمنستان براساس الگوی اندرسون.....	۹۸
نمودار شماره ۸: موقعیت سه جمهوری قفقاز جنوبی در روند دولت-ملت‌سازی.....	۳۵۳

دیباچه

جمهوری ارمنستان که از مدرن‌ترین همسایگان ماست، پیشینه تاریخی، اشتراکات فرهنگی و زبانی با ایران، مولف ژانر ژورنالیستیک، وجود منابع آبی مرزی، مسائل انرژی و امکانات نرم افزاری و سخت افزاری کشور ارمنستان در زمینه تکنولوژی هسته‌ای و لیزری، از جمله عواملی هستند که اهمیت راهبردی این کشور را متعاقباً افزایش داده‌اند. بر همین اساس شناخت دقیق و علمی از تحولات سیاسی ارمنستان می‌تواند در گسترش مناسبات بین دو کشور حائز اهمیت فرلوان باشد.

کتاب «تحولات سیاسی جمهوری ارمنستان» تألیف دکتر علی کوزه‌گر کالجی شاید معتبرترین و فراگیرترین منبع علمی در این باب باشد. منابع موجود فارسی در این زمینه عمدتاً بروز نبوده و یا فاقد معیارهای لازم علمی‌اند. ویژگی بارز کتاب این اثر را در مقایسه با انواع مشابه خود برجسته می‌سازد، رهایی کامل مولف از «استریوتیپ‌ها» و پیشداوری‌های رایج در قبال برخی مقولات کلی و جزئی است. مفاهیم بسیاری در مورد روابط ایران-ارمنی‌ها، جریان‌های سیاسی و حتی اسامی و عناوین مربوط به ارمنستان و ارمنه، به دور از کلیات متداول، در بوتۀ کنکاش کارشناسانه قرار داده شده و استدلال‌های گوناگون برای اثبات و یا رد آنها مطرح و بررسی شده‌اند. از دیدگاه مآخذشناسی و از نظر وسعت به کارگیری همه جانبه منابع مختلف از جمله کتب، مونوگراف‌ها، مقالات علمی، نوشتارهای مطبوعاتی، مطالب شبکه‌ای و غیره، در مجموع، کار انجام گرفته درخور تقدیر است.

رویکرد محققانه مولف، حسن سلیقه وی در ترتیب و شیوه بیان مطالب، اشراف کامل بر

زیرساخت‌های کشور ارمنستان و درک صحیح و ژرف او از فرهنگ، شرایط ذهنی و ویژگی‌های هویتی ملت ارمنی، علاوه بر افزایش درجه و اعتبار علمی، این کتاب را به هندبوکی بی‌بدیل برای کاربرد طیف وسیعی از محققان و اندیشمندان انواع رشته‌های علوم سیاسی، حقوق بین‌الملل و تاریخ، و همچنین کارشناسان حوزه سیاست خارجی تبدیل نموده است.

کتاب‌ها و منابعی وجود دارند که مدت‌های مدید پس از چاپ، کماکان گردگیری شده و تا مرز استفاده قرار می‌گیرند. «تحولات سیاسی جمهوری ارمنستان» بی‌گمان در نتیجه چنین متونی قرار خواهد گرفت.

کارن خاتوری

دکترای تاریخ، نماینده ارومیه تهران و شمال کشور

در نهمین دوره مجلس شورای اسلامی

تهران ۱۴ آبان ۱۳۹۲